

WETZL VIKTOR – PALOTAI JENŐ

A CLEVELANDI SZENT ERZSÉBET
RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZKÖZSÉG –
ESETTANULMÁNY A CLEVELAND-OHIÓI
EGYHÁZAK ÉS TEMPLOMOK TÖRTÉNETÉRŐL¹

A tengerentúli magyar egyházak igen nagy múlttal rendelkeznek, különösen az Egyesült Államokban, ahol a napjainkban működő egyházak jelentős részét a nagy gazdasági kivándorlás korszakában alapították. Az első református és római katolikus egyházak napjainkban már százhuszonöt éves jubileumukhoz érkeztek, sőt néhányan már át is lépték azt (mint például a clevelandi Szent Erzsébet Római Katolikus Egyházközség). A diaszpórában lévő egyházak történetével kevés kutatás foglalkozik, jellemzően hiányoznak az olyan tudományos művek, illetve ismeretterjesztő kutatások, melyek egyházak tovább élését, és az egyes generációváltások okozta hatásokat tűzik ki kutatási fókuszként. Az egyes gyülekezetek, hitközségek történetéről, mai helyzetéről ugyan értékes adatokat őriznek az egyházak újságjai, jubileumi emlékkönyvei, de a tengerentúli magyarok egyházi életének átfogó, komplex feldolgozása még várat magára. Fontos kiemelni, hogy Észak-Amerikában a magyar egyház fogalma nem egyértelmű, melyet mutat az is, hogy az egyházi dokumentumok és források sok esetben különböző gyülekezeteket sorolnak ebbe a kategóriába. Magyar egyháznak tekinthetők azok az egyházszervezetek, amelyet magyar kivándorlók alapítottak, tartanak fenn, a hívek zöme ma is óhazai születésű magyar, s magyar lelkipásztor gondozza őket.² Sok esetben ez azt jelenti, hogy a gyülekezet magyar nyelvű, azonban érdemes kiemelni, hogy napjainkban a többed generációs magyarok körében – Észak-Amerikában is – a nyelvcserefolyamat hatására, az angol nyelv

---

1 A tanulmány a Pécsi Tudományegyetem és a Pallas Athéné Alapítványok támogatásával készült.

2 Fejős Zoltán: Az anyanyelvi oktatástól az etnikus kultúra átörökítéséig. (Magyar iskolaügy Amerikában 1890 és 1940 között). In: *Magyarságkutatás. A Magyarságkutató Intézet évkönyve 1990–1991*. Magyarságkutató Intézet: Budapest, 1991. 7–40. Letöltés helye: <http://kisebbssegkutato.tk.mta.hu>; letöltés ideje: 2017. 12. 22.

került előtérbe,³ így a magyar nyelv és ezzel együtt az etnikai jelleg háttérbe szorult az egyházakban is. Az amerikai egyházak a tömeges bevándorlás idején szervezetenként két típust különböztettek meg: a területi alapon, illetve a bevándorolt etnikumok által szervezett egyházakat.⁴ Napjainkban a területi egyházak dominálnak – ez köszönhető az előzőekben leírt jelenségnek –, amely azt jelenti, hogy a hívek nem csupán az egy helyről kivándoroltakból állnak, hanem sokkal inkább egy-egy városrész vagy település (és agglomeráció) lakóit tömörítik.⁵

Történeti áttekintés és módszerek

A tengerentúli országokban élő magyarok felekezeti megosztottságáról nem lelhető fel pontos adat, hiszen a népszámlálás során, részben a személyiségi jogok védelmének köszönhetően, nem kérdezik rá a vallási, etnikai és nemzeti hovatartozásra, így csak korábbi kutatások alapján lehetséges megbecsülni a hívek számát. Ezek alapján az Egyesült Államokban élő magyarok felekezeti megosztottsága a következőképpen alakul: katolikus 55,3%, protestáns 27,7%, zsidó 10,6% és vallástalan 6,4%.⁶ Látható tehát, hogy vallásilag megosztott a magyar közösség, illetve az, hogy a katolikus vallás dominál a hívek között, mely jellemző a más diaszpórák magyarjaira is. A vallási megosztottság jelen van az Ohio állambeli Clevelandben is, amely az Amerikai Egyesült Államok magyar diaszpórájának egyik legnagyobb múltú és legnagyobb lélekszámot tömörítő közössége.

Clevelandbe az 1880-as évek közepétől egyre nagyobb arányban vándoroltak magyarok, amely a helyi egyházközségek kialakulását is indukálta, eredményezte. A város (és az ország) első egyháza az 1891-ben alapított Keletoldali Magyar Református Egyház volt (lásd 1. ábra), melyet követett az 1892-ben Szent Erzsébet római katolikus templom és a Szent János görögkatolikus templom. A városban későbbiekben három római katolikus templom működött: a Szent Erzsébet-, a Szent Margit- és a Szent Imre-templom.

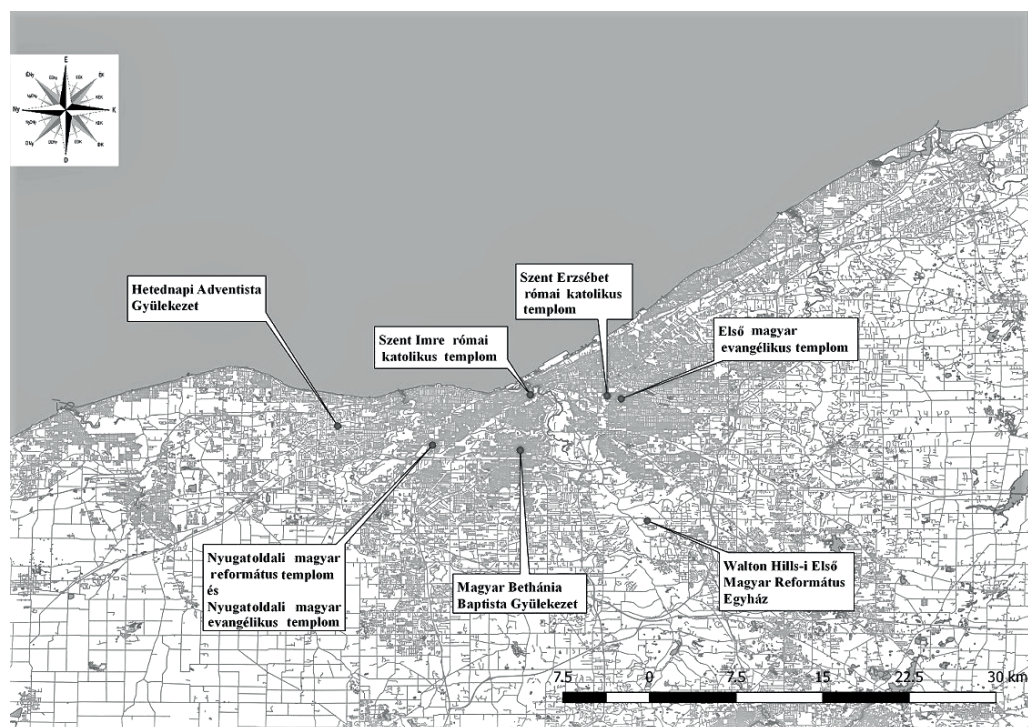
3 Bartha Csilla: Nyelvhasználat és generációk összefüggése a detroiti magyarban. *Hungarológia*, 1993. 25 (3). 40–51.

4 Fejős, 1991. Az anyanyelvi oktatástól az etnikus kultúra átörökítéséig, i.m.

5 Kalassay Sándor: *Az amerikai magyar reformátusok története. Első kötet 1890–1904.* „Magyarság” hetilap könyvnyomdája: Pittsburgh, 1937.; Török István: *Katolikus magyarok Észak-Amerikában.* Katolikus Magyarok Vasárnapja: Youngstown, OH, 1978.; Linkh, Richard M.: *American Catholicism and European immigrants.* Center Migration Studies: Staten Island, NY, 1975.; Lynch, Andrew P.: *The Church in the Americas: Religion and Two Divided Continents.* In: Ugyanő: *Global Catholicism in the Twenty-first Century*, Springer: Singapore, 2018. 143–158.

6 Fejős, 1991. Az anyanyelvi oktatástól az etnikus kultúra átörökítéséig, i.m.

Napjainkban a Szent Erzsébet- és a rövid bezárás után újra nyílt Szent Imre-templom várja a magyar nyelvű híveket a városban. Görögkatolikus magyar egyházközség is működött a városban, amely 1892-ben megépítette Szent János görögkatolikus templomot, amelyet a későbbiekben értékesített az egyházközség; 1954-ben új helyre költöztek és építettek templomot. A városban két magyar református gyülekezet működik: a Keletoldali (Walton Hills-i) Magyar Református Egyház és Nyugatoldali magyar református templom, melyek a mai napig magyar nyelvű istentiszteleteket tartanak a városban. Magyar nyelvű evangélikus hitközösség is jelen van a városban, két templomban: a Nyugatoldali magyar evangélikus templom és az Első magyar evangélikus templom fogja össze a híveket. A városban három magyar zsinagóga működött: a B'nai Jeshurum magyar ortodox zsidó zsinagóga, melynek megépítését két további követte. Napjainkban már nincs magyar zsidó közösség a városban. Clevelandben megtalálható a Magyar Bethánia Baptista Gyülekezet és Hetednapi Adventista Gyülekezet is, amelyek minden héten magyar nyelvű istentisztelettel várják a híveiket.⁷

1. ábra: Napjainkban működő clevelandi magyar templomok (saját szerkesztés)

⁷ Religious Institutions. Letöltés helye: www.clevelandmemory.org; letöltés ideje: 2018. 02. 13.; Clevelandi magyar templomok. Letöltés helye: <http://hungariancleveland.org>; letöltés ideje: 2018. 02. 13.

Jelen tanulmány az észak-amerikai magyar egyházak tudományos igényű bemutatását tűzi ki célul. A szerzők egy esettanulmányon keresztül mutatják be a diaszpóra legrégebbi magyar egyházának, a Clevelandben található és 2017-ben 125. jubileumát ünneplő Szent Erzsébet Római Katolikus Egyházközség történetét.

A kutatásunk módszertana a jelen témában marginálisan rendelkezésre álló tudományos szakirodalmak, valamint a helyi történetírás kötetekre, évkönyvekre, levéltári dokumentumokra hagyatkozik, illetve a 2017 októberében eltöltött 15 nap tapasztalataira és interjúira támaszkodik, mely a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskolájának támogatásával valósult meg.

Kutatásunk során a felkutatott észak-amerikai egyházi közösségek egységes problémaként fogalmazták meg a magyar hitközösség létszámcsökkenését, amely az asszimilációnak is köszönhető – ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a magyar egyházak, jellemzően a római katolikus felekezetek, az anyaországhoz hasonlóan, nehezen szólítják meg a fiatal generáció tagjait. Ennek következtében az egyházközségek döntés előtt állnak, miszerint vagy bezárják a templomot, összevonásokat hoznak létre, mellyel a meglévő épített kulturális, történelmi és nemzeti örökség fennmaradását kockáztatják, vagy a magyar nyelvű misét felváltja az angol – mellyel a szellemi kulturális örökség mint a magyar anyanyelvű szentmise, a Kárpát-medencei római katolikus kultúrkör diaszpórában fellelhető szimbóluma, kerülhet veszélybe –, hogy szélesebb közösséget érjenek el. A döntés meghozatalára azért is szükség van, mert az egyházakat a közösség adományaiból tartják fenn, így az adományok észszerű és gazdaságilag racionalizált elosztása létfontosságú, és a gördülékeny működéshez szükséges egy nagyobb hitközösség életében. Ugyanakkor fontos megjegyeznünk, hogy a városban a római katolikus egyháznak mindig fontos szerepe volt a magyar nemzeti identitás megőrzésében és továbbörökítésében.

A Szent Erzsébet Római Katolikus Egyházközség rövid története⁸

Az identitás megőrzése mellett a magyar egyházak életre hívásának egyik legfontosabb oka a Clevelandbe érkező magyar értelmiség és munkásosztály lelki segítségnyújtása és támogatása. Az országba, jelen esetben a városba érkező magyar közösség jelentős hányada a hivatalos államnyelv (angol) ismerete nélkül kezdett munkába, mellyel olyan jellegű problémákba ütköztek, melyeknek megoldása a saját tapasztalataikon túlmutatott, rövid idő alatt lezajló jelentős társadalmi átrétegződést és szociális problémákat okozott. Mindezen tényezők összessége a kor emberét az egyházhoz fordította, mellyel a személyes segítséget is megkapták, illetve a lelkipásztor személyében egy olyan ember is megjelent, aki az angol nyelvet jól ismerte, ezzel pedig feloldotta az eredeti problémát, a hivatalos államnyelvismeret hiányát. Cleveland a jó munkalehetőségekkel bíró ipari városok közé tartozott. Ezért, és az állam és a város emigrációtörténeti jelentősége miatt⁹ – az első Kossuth-szobor állítása itt történt 1902-ben, és a mai napig látogatható a Case Western University egyetemi negyedében – már az 1880-as évek közepétől Clevelandben is – kiváltképpen a város keleti részén, a Buckeye-on – a magyarság már külön negyedet alkotott. A nagyszámban érkező magyarok, magyar hitközség szervezését, templom építését és magyar pap kihozatalát tervezték – a fentebb említett okok miatt is. A magyarországi püspököknek több levelet írtak, de választ nem kaptak. Később megértették, hogy magyarul beszélő papot csak akkor kaphatnak, ha a helyi egyházmegye püspökéhez fordulnak és a megyés püspök kér magyar nyelven szolgáló papot. Ennek tudatában 1891. augusztus 8-án levelet küldtek a clevelandi püspökség ideiglenes adminisztrátorához, Boff Félix prelátushoz, aki támogatta a magyarok kérését, és 1891. december 18-án levelet küldött az akkori magyar hercegprímáshoz, Vaszary Koloshoz.¹⁰ Vaszary Kolos több pályázó közül Böhm Károlyt választotta. Az esztergomi egyházmegye papja és a márianosztrai egyházközség plébánosa 1892. december 1-jén érkezett Cleveland városába, megérkezése után két nappal, december 3-án, az egyházmegye püspöke megbízta a magyar katolikus egyházközség megszervezésével. 1892. december 10-én, a Holton utcában lévő Magyar Házban nagy lelkesedéssel fogadták Böhm atya beköszöntését. A következő napon, a Woodlandon lévő Szent József árvaház kápolnájában ünnepi szentmisét

8 Az alábbi fejezet adataiért és főbb irányvonalaikért köszönettel tartozunk Antal András plébános úrnak, aki életművét rendelkezésünkre bocsátotta.

9 Bakó Elemér: Kossuth Lajos legelső amerikai szobra. Felállították Cleveland városában, 1902. szeptember 27–28-án. In: Ugyanó: *A világ magyarsága*. Magyarok Világszövetsége Nyugati Régiója: Budapest, 1998.

10 Saját gyűjtés: Szent Erzsébet Egyházközség Levél- és Irattára, Cleveland, 2017. október

celebrált, és kihirdette az egyházközség megalapítását, melyet Árpádházi Szent Erzsébet oltalmába ajánlott, ennek értelmében megalakult Cleveland városának első magyar római katolikus egyházközsége.

1893. január 3-án egyházközségi gyűlés megszavazta Amerika első római katolikus templomának építését. 1896. február 15-én a templom (lásd 1. kép) ünnepélyes felszentelését Horstmann Ignác megyés püspök végezte.¹¹

1. kép: A Szent Erzsébet római katolikus templom 1916-ban¹²

Böhm atyának az egyházközség megalapításán, a templom helyének megtalálásán és a felépítésén, az egyházközség tagjainak pasztorizációján túl a magyar nyelvű oktatás megszervezése és irányítása is a feladatai közé tartozott. A magyar iskola épületét az egyházközség megalapításának második évében meg is építették. A foglalkozás 70 tanulóval 1893. december 1-én kezdődött. Az egyetlen osztályteremből álló iskolaépületet hamar

¹¹ Saját gyűjtés (uo.)

¹² Letöltés helye: Clevelandhistorical.org; letöltés ideje: 2018. 02. 19.

kinőtte az intézmény, így az egyházközség 1895-ben a várostól egy kétemeletes fából készült ingatlant vásárolt. Az emeleti részt papi lakásnak és plébánia hivatalnak rendezték be, a földszinten pedig két tantermet alakítottak ki. Az iskolában orsolyita nővérek tanítottak. Böhm atya éveken át magára vállalta a hittan és a magyar nyelv tanítását, a többi tárgyat a nővérek és a tanárok oktatták. 1896-ban már 174 gyerek látogatta az iskolát. Az egyházközség létszáma évről évre gyarapodott, a meglévő terület mellé új telket kellett vásárolni, és 1900-ban a több mint 300 gyermek befogadására képes, kétemeletes, téglából készült, új iskolaépületet építettek. Az iskolában folyó oktatásról, tanításról öt orsolyita nővér és egy világi tanár gondoskodott.

Több magyar hitközség (római és görögkatolikus egyház, Magyar Evangélikus Gyülekezet, zsidó egyház) nyújtott magyar nyelvű oktatást a városban, mely a vallási alapú megosztottságára mutat rá a kiérkező magyarok körében, tovább csökkentve az esélyét egy nagy létszámú, erős magyar egyház létrejöttére, mely az oktatás terén is jelentősebb intézményeket tudott volna fenntartani.¹³

Böhm atya lelkipásztori munkája és az Amerikai Egyesült Államok szerte szétszórt magyar híveinek lelki gondozása érdekében 1894 adventjében megkezdte 8 oldalas hetilapja, a *Magyarországi Szent Erzsébet Amerikai Hírnöke* kiadását – ezt a lapot ma az általánosan elterjedt heti egyházközségi értesítő, az úgynevezett *bulletin* ősenek tekintetjük. Már az első évben 230 helyi és 580 vidéki előfizetője volt, a Connecticut állambeli Bridgeporttól a kaliforniai San Franciscóig jutott el, tulajdonképpen minden magyarlakta vidéken megjelent.

Böhm atya – 15 évi munka után – 1907-ben európai látogatásra indult. Első útja Magyarországra vezetett, innen Rómába látogatott, ahol XIII. Leó pápa nemcsak sikeres hetilapját, hanem az új nagyszabású Szent Erzsébet-templom terveit is megáldotta.

Az atya püspöki engedéllyel Missouri állam St. Louis városába távozott, hogy az ot-tani magyarok között missziós tevékenységet végezzen. Az újonnan kinevezett plébánosnak új kihívásokkal kellett megküzdenie. Szepessy Gyula plébános legfontosabb feladata az új templom építése volt. 1914-ben készült el az Erzsébet terem, melyet 1916-tól, az új templom megépüléséig (lásd 2. kép) misék celebrálására használtak. A régi templomot 1917-ben lebontották, hogy helyébe az újat építsék. A gazdasági hullámvölgy miatt, mely a várost, így a városban élő és dolgozó magyarságot jelentősen érintette, az új templom

13 Fejős, 1991. Az anyanyelvi oktatástól az etnikus kultúra átörökítéséig, i.m.; Gárdosi Rita: A clevelandi magyar nyelvoktatás múltja és jelene. Letöltés helye: <http://epa.oszk.hu>; letöltés ideje: 2017. 12. 22.; Papp, Susan M. – Eszterhás, Joe: *Hungarian Americans and Their Communities of Cleveland*. MSL Academic Endeavors: Cleveland, 1981.

építése 1914-ről 1918-ra tolódott. Az amerikai gazdasági élet, így a clevelandi ipar és gazdaság fellendülése 1918-ban lehetővé tette az új templom építésének megkezdését. Az alapkövetételének szertartását az akkori megyés püspök, J. P. Farrelly végezte. A templomépítés munkálatait az első világháború, a pénzhiány és az 1919-i rendkívül kemény tél késleltették. 1922. február 19-én Schrembs József clevelandi püspök megáldotta a templomot. Időközben az egyházközség létszáma egyre jobban növekedett. A már két segédlelkészt igénylő lelkipásztorra egyre több munka hárult. 1918-ban csaknem 1500 család tartozott az egyházközséghez, 455 keresztelezés, 108 esküvő és 206 (ebből 70 gyermek) temetés volt. Az általános 8 osztályú iskola 14 tantermében 1114 gyermek tanult. Az iskolában 13 szerzetes nővér és egy világi tanár tanított. A különféle felnőtt és ifjúsági egyletek több mint 2300 tagot számláltak.¹⁴ Az 1920/21-es tanévben az egyházközség iskolájába beiratkozott tanulók létszáma elérte a mindenkori csúcst: 8 osztály, 16 tanterem, ahol 15 orsolyita nővér és 1 világi tanár 1159 tanulót tanított.¹⁵

2. kép: Az új Szent Erzsébet római katolikus templom 1922 körül¹⁶

¹⁴ Saját gyűjtés: Szent Erzsébet Egyházközség Levél- és Irattára, Cleveland, 2017. október

¹⁵ Saját gyűjtés: Szent Erzsébet Egyházközség Története Múzeum, Cleveland, 2017. október

¹⁶ Letöltés helye: Clevelandhistorical.org; letöltés ideje: 2018. 02. 19.

Szepessy Gyula atya 1922. december 23-án váratlanul elhunyt. Halálával lezárult a nagy beruházások és építkezések ideje. Kutatásunk során semmilyen feljegyzést nem találtunk váratlan halálának körülményeiről.

Böhm atya a clevelandi megyés püspök kérésére 1923. január 14-én újra visszatért az általa alapított Szent Erzsébet egyházközséghez. Ugyanebben az évben az egyházközség iskolájában végzett tanulók ünnepélyes találkozóra jöttek össze és megalakították az öregdiákok (alumni) egyesületet.

1927 júliusában Böhm atya (78 éves) életkorára és gyengülésére való hivatkozással az egyházközség vezetése alól felmentését kérte. A püspök elfogadta kérését, és 1927. augusztus 26-án a pennsylvaniai Erie városból a Szent István-templom volt plébánosát, Tanos Imre Árpádot bízta meg a clevelandi Szent Erzsébet egyházközség vezetésével.

Az első világháború és az azt követő súlyos politikai és gazdasági nehézségek egyaránt érintették az otthoni és az amerikai magyar közösséget. Nagyon sok Amerikai Egyesült Államokba bevándorolt személyben élt a hazaköltözés reménye, hogy néhány keményen megküzdött esztendő után visszatér szülőföldjére. Magyarországot azonban a trianoni békeszerződés aláírását követően feldarabolták, így az elszakított területekről származók már egy idegen országba térhetek volna vissza. A kisebbségi léttől való általános félelem az elvándorlás mellett a visszavándorlás vonatkozásában is nagy jelentőséggel bírt.¹⁷ Egész Észak-Amerikában, de az egyházközségen belül is mindenkit érzékenyen érintett a gazdasági válság. A változó körülmények sok gondot és nehézséget okoztak Tanos Imre Árpád plébánosnak is. Az évtized nagy eseménye az 1938-ban rendezett budapesti Eucharisztikus Világkongresszus volt, ahol Tanos atya kalauzolta az amerikai zarándokokat. 1942-ben az egyházközség fennállásának 50. évfordulóját ünnepelték. Az első 50 év alatt a magyar egyházközség 11 papot adott az egyháznak, három magyarországi növendéket itt szenteltek pappá, ezen kívül 35 szerzetes nővér és négy szerzetes testvér került ki a hitközségből. Mindez bizonyítéka a Böhm atya által elindított munkának. Azt mondhatjuk, hogy az ő lelkipásztori tevékenysége az amerikai katolikus magyarság életében korszakalkotó volt.

Az ötvenes évek elejével új emigrációs hullámok érkeztek: a második világháború menekültjei, az úgynevezett DP-k (*displaced persons*), és az őket követő negyvenhetesek, mely csoportok összetétele ugyanúgy, mint az 1956-os menekülteké is más volt, mint a

17 Gászó Dániel: Volt egyszer egy Trianon. *Valóság*, 2015. 58 (8). 70–88.

„klasszikus” első bevándorlóké, az „öreg amerikasóké”.¹⁸ Az utóbbiaknak már gyermekei és unokái is itt születtek, itt nőttek fel. Magyar kulturális érdeklődésük és ismeretük is már amerikai, éppen ezért az újonnan érkezőkre gyanakvással tekintettek. Ez megakadályozta az igazi együttműködést a mindennapokban és az egyházközségekben is. A feloldódás, a bizalom nagyon lassan jött, és addigra már szinte mindhárom csoport csak visszajáró támogatója vagy látogatója volt a templomnak, és nem lakója a negyednek. A legendás hírű magyar negyed összetétele a Buckeye Roadon rohamosan megváltozott. Már az újabb magyar bevándorló hullámok is csak átmenetileg lassították a fogyást. A „fizikailag” előregedett negyed nem szolgált lakóhelyül a fiatalabb generációknak. Mások vették át a magyarok által épített és fenntartott házakat. Mindezen körülményeket tekintetbe véve az 1950-es évek végére az iskolai tanulók létszáma is rohamosan csökkent. Az iskolát már csak 162 gyermek látogatta, 1962-ben az iskolának már csak 60 fiú és 62 leány tanulója volt, ezért a tanév végén, júniusban az iskolát bezárták.¹⁹

1968-ban Tanos atya aranymiséjét ünnepelték. Majd két év múlva, 1970. december 31-én nyugalomba vonult, de továbbra is a plébánián lakott. Záhorszky atya vette át a helyét; a plébánosi kinevezését 1973. március 18-án kapta kézhez. Valójában önálló plébánosként mindössze valamivel több mint négy évig vezette az egyházközséget.

Nyeste János atya 1977. július 1-én kezdte meg lelkipásztori munkáját. Az egyházközség első plébánosa, aki már Amerikában (Akron városban) született. Ebben az évben az egyházmegye püspöke Balássy Géza szerepelt az egyházközséghez helyezte kiségitőnek. Szolgálatát 1980-ig tartott, utána a Szent Imre egyházközségnek lett a magyar nyelven beszélő diakónusa. Nyeste atya nagy lelkesedéssel látott neki az egyházközség felvirágoztatásának.

Nem egészen tízévi szolgálat után, 1987 májusában hunyt el. A püspökség mindaddig, amíg új lelkészt nem találtak, ideiglenesen a már korábban is kiségitő Örley Richard atyára, a Szent Imre egyházközség plébánosára bízta az egyházközség vezetését.

Az egyházközség következő fázisa a jelenlegi plébános munkájával szorosan összefonódik. Anthony M. Pilla megyés püspök hivatalosan 1988. április 18-án nevezte ki Antal András atyát. Antal atya Erdélyből, a gyulafehérvári egyházmegyéből jött, ahol megtanulta a fennmaradás küzdelmét és gyakorlatát. Az 1960-as évektől a Buckeye negyed óriási változáson ment át. A magyar generációk folyamatos kiköltözése és a

18 Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985*. Mikes International: Hága – Országos Széchényi Könyvtár: Budapest, 2006.

19 Saját gyűjtés: Szent Erzsébet Egyházközség Története Múzeum, Cleveland, 2017. október.

környék lakosságának megváltozása a „legendás hírű” magyar negyedet szinte teljesen megszüntette. Ezzel együtt járt az egyházközség elnéptelenedése, mégpedig olyannyira, hogy az egyházmegyei hatóság már 1989 advent I. vasárnapjára betervezte a templom bezárását. Időközben a Szent Margit egyházközség a Buckeye-ról kiköltözött a Lander Roadra. Ez a tény is közrejátszott, hogy Anthony M. Pilla megyés püspök és James P. Lyke segédpüspök úgy döntöttek, hogy meghagyják a Szent Erzsébet egyházközséget nemzetiségi jellegében a Cleveland keletoldali magyar katolikus hívek szolgálatára. Ez a döntés utat nyitott a tervezésnek és azok véghezvitelére, alkalmat adott az egyházközség megújulására, valamint egy élénkebb templomi élet elindítására és megvalósítására a helyi magyarság körében. 1990-ben a templomtető, a kémény, valamint a villámhárítók és az esőcsatornák javítására került sor. Ezen munkálatokkal párhuzamosan folyt az egyházközség taglétszámának növekedése és a hívek lelki gondozásának mindennapi tevékenysége.

1991-ben a templom alatti helységek felújítása következett. 1992 nyarán és őszén a templom szentélyének a felújítására és liturgikus berendezésére került sor, ezzel párhuzamosan a templom külsején és belsején különböző munkálatok kezdődtek. Az egyházközségen kívüli magyar rendezvények és műsorok papi teendőinek ellátása is komoly helytállást kívánt Antal atyától. Mindemellett több mint 25 éven keresztül a magyar rádióadás katolikus egyházi műsorát szerkesztette és vezette. Az évtized és egyben az egyházközség legjelentősebb eseménye az 1993. április 25-én tartott 100 éves jubileumi ünnepség volt. Az ünnepség két díszvendége, Anthony M. Pilla megyés püspök és Miklósházy Attila SJ a külföldi magyarok püspöke volt. Az egyházközség 110 éves jubileumát 2002. november 17-én ünnepelte. A jubileumi szentmise fő celebránsa és ünnepi szónoka az újonnan kinevezett segédpüspök, Roger W. Gries OSB volt. Az ünnepségen szép számmal megjelent a már idősödő második és harmadik generáció, valamint az anyaországból és az elszakított területekről az utóbbi évtizedekben bevándorolt magyarság.

Erdő Péter bíboros 2004. július 16-án tett látogatása volt az egyik legjelentősebb esemény a városi szakrális eseményeket figyelembe véve. Clevelandből és a környékbeli városokból több százan vettek részt a szentmiséjén. Az egyházközség új plébánosa a vezetőséggel összefogva új reménységet nyújtott Amerika első katolikus magyar templomának. Az egyházközség külsőjében, a javítások és felújítások által megújult. A megújuláshoz és a létszámban való gyarapodáshoz nagyban hozzájárult az a tény, hogy a közép-európai rendszerváltás után Magyarországról, de különösképpen letelepedési engedéllyel (zöld kártyával) Erdélyből jött katolikus családok csatlakoztak a Szent

Erzsébet egyházközséghez. 2008-tól mintegy tervszerűen megkezdték a felújítási és javítási munkálatokat, és ettől kezdve 2017-tel bezárólag minden évben kisebb vagy nagyobb munkálatot végeztek. Az egyházközség még inkább arra összpontosított, hogy a 2017 őszére tervezett, alapítása 125. évfordulójára a lehető legjobban felkészüljön.

Október 15-én az jubileumi szentmisét délelőtt 11 órakor tartották (lásd 3. kép). A szentmise fő celebránsa az egyházmegye újonnan kinevezett főpásztora, Nelson J. Perez püspök volt. Vele együtt misézett Roger W. Gries, az egyházmegye nyugdíjas segédpüspöke, Garry A. Hoover a Szent András bencés apátság apátja, Antal András helyi plébános, Kiss Barnabás, a magyar püspök delegátusa és a detroiti magyar templom plébánosa, Mezei András a Szent Imre egyházközség plébánosa, Bona Richárd atya, továbbá a clevelandi Egyházmegyei Bíróság hivatalnokja a ceremónia vezetőjeként vett részt az ünnepségen. Az esemény ünnepi szónokai Roger W. Gries OSB nyugdíjas segédpüspök angol nyelvű, Kiss Barnabás ferences atya, a detroiti plébános magyar nyelvű beszédet tartott. A jubileum politikai jelentőségét emelte az a tény, hogy a magyar kormány egy nyolctagú delegációval képviseltette magát Amerika első római katolikus templomának fennállásának 125. évfordulói ünnepségén. A delegációt Dr. Szilágyi Péter helyettes államtitkár és Dr. Bencsik Zita Ilona chicagói főkonzul vezették.

3. kép: A Szent Erzsébet római katolikus templom megalakulásának 125. évfordulóján tartott szentmise²⁰

²⁰ Letöltés helye: www.stelizabethcleveland.org; letöltés ideje: 2018. 02. 18.

A 125 éves jubileumi ünnepséggel a clevelandi Árpádházi Szent Erzsébet egyházközség életében olyan korszak zárult le, melyre a diaszpórában élő magyarság életében nincs precedens.

Zárszó

Az észak-amerikai magyar egyházak történetében a clevelandi Szent Erzsébet Római Katolikus Egyházközség példaértékű és újjító. Megteremtette azokat a szilárd alapokat, jó gyakorlatot, melyeknek adaptációjával Észak-Amerika számos nagyobb magyar közössége tudott magyar egyházakat létrehozni, és ezzel lehetőség nyílt a magyar identitás és a Kárpát-medencei római katolikus kultúrkör megőrzésére és továbbörökítésére az észak-amerikai kontinensen.